

„Současnost je pro mě zajímavější,“ tvrdí Tomáš Zmeškal

05.11.2014

Tomáš Zmeškal patří k autorům, jehož knížky si čtenáři zapamatují kvůli osobitému vyprávění, které mu vyneslo již několik literárních ocenění. V loňském roce vyšlo spisovateli další dílo *Sokrates na rovníku*, deníková próza o hledání vlastního otce v dalekém Kongu. Tomáš Zmeškal bude 4. listopadu hostem v infocentru Prahy 3, kde od 19 hodin bude mít autorské čtení.

Z které vaší knížky budete číst v informačním centru?

Určitě představím svou poslední prózu *Sokrates na rovníku*.

Na co se vás většinou diváci ptají?

Podívám se, jaké je rozložení publika, a podle toho rozmyslím, co přečtu. Mám většinou zkušenost, že pokud převažuje mužská část, zajímá se víc o realie a historie Konga. Ta ženská část chce spíš informace o rodině. Ale většinou se to snažím kombinovat. U poslední knížky většinou bývají dobré diskuze, protože Kongo je u nás docela neznámou zemí. Člověk si ani neuvědomí, jak je obrovské, jen přes 2 miliony metrů čtverečních má oblast, kde žil otec. Přechod přes řeku Kongo má délku 4 kilometrů. Kongo je také bohaté na nerostné suroviny, což bývá důvodem konfliktů – třeba první atomová bomba byla vyrobena z konžského uranu, o čemž málokdo ví. Zkrátka, proč je Kongo tak politicky nestabilní a moje rodinná historie zajímá lidi nejvíc.

Najít stopy po vašem otci, který odjel z Československa v 60. letech minulého století, musela být mravenčí práce. Ale konečně jste se dostal do Konga, které vám každý předhazoval po celý váš život.

Teď již jsem to bral trochu jako povinnost. Čím jste starší, umíte si udělat odstup. Práce to byla až detektivní a zároveň velmi náročná. Nemohl jsem do ní zatahovat ani emoce, které by mě rozptylovaly. Uchýlil bych se k tužbám a přáním, a to jsem nechtěl. Kontaktoval jsem několik lidí stejného jména, jako měl můj otec a během seznamování jsem se nato musel vnitřně obrnit. Naštěstí to dobře dopadlo, jinak bych to ani nepsal. Nemělo by to smysl.

Přesto se mi zdá, že to úsilí jste v knížce nijak nezveličoval.

Musel jsem texty značně zjednodušovat. Měl jsem spoustu šanonů, kde jsem měl detailní záznamy o tom, komu jsem co psal a co mi on nazpátek odpověděl. Pokud jsem ho chtěl opět kontaktovat, musel jsem šanony znovu projít, abych se neopakoval. Řada věcí tam ani není a původně jsem počítal, že knížka bude daleko užší. Nezmiňoval jsem informace, které končily ve slepé uličce.

Co pro vás bylo největším překvapením?

Asi to, že já i nevlastní sourozenci, kteří žijí ve Francii, jsme netušili, že v Československu můj otec působil jako politický důstojník. Bylo to příliš nebezpečné, aby to komukoli sděloval.

Oni o vás věděli?

Otec jim říkal, že mají bratra v Evropě.

Hodně široký pojem.

Tady nastal problém s přechylováním ženských příjmením. Snažili se mě najít, kontaktovali několik osob, ale nechápali rozdíl mezi jmény Zmeškal a Zmeškalová.

Stejně se mi nechce věřit, že byste se od emocí úplně oprostil.

Otce jsem se snažil najít třikrát. Poprvé v osmnácti, a to jsem si tu emocionalitu prožil naplno. Vášně a nadšení střídalo zklamání. Takže to prvotní období jsem si už prožil.

Když jste otce konečně našel, co bylo pro vás nejtěžší?

Uvěřit tomu, že je to skutečně ta konžská rodina, kterou jsem tak dlouho hledal. Až když přišly indicie ohledně vzpomínek procházek po Letné, začal jsem tušit, že jsem na správné stopě. Takže těch pár dní potom bylo těžké se s tím vyrovnat.

Bylo pro vás lehčí napsat deníkovou prózu než fiktivní román?

Jednodušší bylo, že jsem nemusel řešit zápletky. Ale složitější naopak, aby se čtenář vcítil přesně do mých pocitů, které jsem sám zažíval. Těžké taky bylo, že jsem se rozepsal, pak mi ale scházela nějaká důležitá souvislost, kterou jsem pozapomněl, a tak jsem musel hledat a navazovat znovu na další záznamy. V podstatě to byla spíše novinářská práce.

Ve svých knížkách začínáte být čím dál víc autobiografický. Náhoda?

Spíše ano. *Sokrates na rovníku* byl spíš nápadem ostatních sourozenců, kteří chtěli, abych ji napsal, když zjistili, že jsem spisovatel.

Pracujete na další próze?

Mám ji už rozpracovanou, ale díky *Sokratovi na rovníku* jsem přerušil psaní. Mám okolo 100 stran. Počítám, že bude hodně obsáhlá.

Budete se vracet opět do minulosti?

Tentokrát ne. Budu se zabývat obdobím, kdy jsem pracoval jako učitel. K minulosti se už nechci vracet. Mám pocit, že současnost je konečně velmi zajímavá.

Letos to bude 25 let od sametové revoluce. Nastal konečně čas, kdy spisovatelé nebo filmaři se nebudou vyrovnávat s minulostí minulého režimu?

Komunismu jsem se věnoval v posledních dvou knížkách. Je pravda, že je to asi generační záležitost. Historie je sice důležitá, v poslední době nás ovlivňuje míň. Po pětadvaceti letech se lze jen těžko odvolávat na předchozích 40 let totality. Částečně jsem tu dobu zažil, ale současnost je pro mě zajímavější.

V roce 1989 jste ale v Československu nebyl, žil jste v Anglii. Je to tak?

Ano, z prvních informací jsem ale nebyl nijak moudrý. Aparát stále kontroloval veřejná média a nic jsem se z nich nedozvěděl. Nejdřív mě mrzelo, že jsem tu nebyl, nyní jsem tomu docela rád. Moji vrstevníci, co rok 1989 naplno prožili, jsou dnes skeptičtí k současnému vývoji, k němuž mám docela odstup.

Co bylo pro vás nakonec impulsem, že jste se vrátil?

Kvůli nemoci moji mámy. Dneska bych to asi takto neřešil, protože letenky nejsou cenově nedostupné. Letenka tenkrát stála jako celý měsíční plat.

Ve vašich prózách je cítit, že hrdinové jsou většinou cizinci ve vlastní zemi. Jak je to u vás?

V 70. letech jsem se tak opravdu cítil. Stát byl uzavřený, co se týče kultury a filmu. Hrabal nebo Škvorecký se nedali sehnat. Izolace byla veliká, a proto se i lidé chovali podle toho. Převládal konformismus, na který se dnes zapomnělo. Ještě v čtyřiaosmdesátém nikdo netušil, jak to bude dlouho trvat. V té době se komunisti začali kvůli Gorbačovovi přeskupovat, k moci se dostal Jakeš, a situace se začala ještě zhoršovat. I kapely jako Olympic měly zákaz, o jazzu ani nemluvě.

V předchozích prózách jsem si všiml, že hlavní postavy nemají rády Beethovena. Co vy a tento klasicistní skladatel?

Mám rád vážnou hudbu. Vždycky se ale stane to, že se v historii vynesou určité osobnosti, jako Beethoven nebo Mozart. Přitom málokdo zná jejich současníky, kteří komponovali také úžasnou hudbu. Proto si hrdinové mých knížek občas rýpnou do těch ikon. Když Beethovena porovnám s Haydnem, cítím v druhém případě, že je tam daleko víc hudby. Je to dáno i tím, že Beethoven je příkladná a charakteristická osobnost, která mě trochu irituje i svým chováním, že příliš zapadá do předem určeného schéma. Je to ale drobnost, za kterou ať nikdo nic nehledá. (smích)

Hrajete na něco?

Léta jsem hrál na klarinet a saxofon. Ale je to strašně dávno. Dokonce jsem vystupoval i s Psími vojáky, mám rád jazz nebo blues. Jinak jsem chodil do klasického orchestru.

Tomáš Zmeškal (nar. 1966) patří svými prózami k vyhledávaným autorům současné české literatury. Jeho román *Milostný dopis klínovým písmem* získal Cenu Evropské unie za literaturu 2011, Cenu Josefa Škvoreckého 2009 a nominaci na Magnesia Litera 2009. Další román *Životopis černobílého jehněte se* umístil na 2. místě v anketě Lidových novin „Kniha roku 2009“. Minulý rok mu vyšla deníková próza *Sokrates na rovníku*, v níž až detektivní formou popisuje hledání svého otce v Kongu, s nímž se nikdy předtím neviděl.

Text a foto: Martin Hošna